

za određene tipove amfora, datira ga na početak perioda vrčaste grnčarije (Schnurkeramik). Tako je izvršeno vremensko opredeljenje jedne inače retko zastupljene vrste neolitske grnčarije, iako u pogledu relativne hronologije u okviru samog navedenog perioda, treba biti veoma obazriv, pogotovo s obzirom na detaljnu i objektivnu studiju G. Mildembergera,⁸ koja još jednom potvrđuje potrebu veoma uzdržljivog datiranja van okvira pouzdanih zatvorenih nalaza.

U članku Ein frühalamannischer Grabfund aus Oberschwaben (str. 137—141, T. 21), Robert Roeren obradjuje jedan alamanski nalaz iz doba oko 300 godine n. e., dok Otto Roller u radu Ein Beitrag zur Kenntnis des Magdalénien in Südwestdeutschland (str. 142—149, sl. 1—2), izdvaja niz kasnopaleolitskih nalaza raznih lokaliteta, koji dosada nisu bili posebno izdvojeni iz mezolitskog materijala.

Rad Siegwalt Schieka, Das Hallstattgrab von Vilsingen (str. 150—167, T. 22—25, sl. 1—7), polazeći od jednog kneževskog groba so kolima iz okoline Sigmaringena, daje listu sličnih nalaza i posebnu podelu kneževskih grobova ove vrste u dve faze, Halstatt D1 i D2. Time je učinjen jedan korak i u pravcu finijeg razgraničavanja faza kasnog halštata, koje će se, kako izgleda, moći dalje razraditi na osnovu novih rezultata iskopavanja na Heuneburgu.⁹ Posebno je pitanje da li će dalji sistematski rad na našoj teritoriji pokazati mogućnosti sličnog razgraničenja i u materijalu naše zemlje, pri čemu bi se možda mogli delimično koristiti i rezultati u južnoj Nemačkoj, što ne bi bilo isključeno s obzirom na prilično istaknuti »istočni« karakter metalnih nalaza u fazi D1 tih krajeva.

Günther Smolla u raspravi Der »Klimasturz« um 800 vor Chr. und seine Bedeutung für die Kulturentwicklung in Südwestdeutschland (str. 168—186), dovodi u vezu prestanak života na mnogih nalazištima halštata B sa klimatskim promenama, što, naravno, iziskuje posebnu obazrivost u donošenju zaključaka. Autor dodiruje u vezi sa ovim i zanimljive probleme grada (Wasserburg) Buchau i sojenica uopšte, koje su u novije vreme podvrgnute ozbiljnim kritikama i diskusijama, u kojim se delom bitno menjaju dosada usvojena gledišta o tim objektima.

Najzad, Gerhard Wein, u članku Burg Dischingen (str. 187—194, sl. 1—3) detaljnije diskutuje pitanje jednog srednjevekovnog utvrđenja kot Stuttgarta, pokušavajući da njegovo uništenje dovede u vezu sa događajima poznatim iz istorijskih izvora.

Već po obradjenim temama, a posebno i po načinu obrade, ova publikacija prelazi usko lokalne granice jednog područja. Trećirana pitanja dobrim delom su od šireg naučnog interesa. Takođe je potrebno istaći tendenciju, gotovo u svim člancima, da se, makar se pošlo i od manjih nalaza i problema, pruži opštilja sintetička slika, i jasnije odredi okvir pitanja o kojima se raspravlja u istorijskom razvoju uopšte. Značajne su i liste nalazaka koje se nalaze uz pojedine od ovih članaka. Po svemu tome ova knjiga pretstavlja, kako u celini, tako i u detaljima, dragocen prilog praiistorijskoj arheološkoj nauci.

Milutin V. Garašanin

Festschrift für Dr. Rudolf Egger. Beiträge zur älteren Europäischen Kulturgeschichte, Bd. III. Seinem Ehrenmitglied in Dankbarkeit und Verehrung dargebracht vom Geschichtsverein für Kärnten, Klagenfurt 1954. Ze iz samega pregleda vsebine je videti, da sodelujejo pri tem tretjem zvezku Eggerjevega Zbornika u prvi vrsti ožji jubilarntovi znanci, prijatelji in sodelavci iz Koroške. Največ pa tudi obravnavajo snov iz jubilarntove ožje domovine, iz Koroške.

H. Kenner, Das Dreikopfbecken vom Magdalensberg. Avtorica sodeluje pri izkopavanju na Magdalenski gori, kjer jo predvsem zanimajo najdeni manjši predmeti. Pri svojem delu je našla pred gotško romansko cerkvico na tej gori kamnito posodo v obliki valja, ki je bila visoka 75 cm. Ob gornjem robu so

⁸ Studien zum Mitteldeutschen Neolithikum (1953), 62 i d.

⁹ W. Dehn, E. Sangmeister, W. Kimmig, Germania 32, (1954), 22 i d.

izklesane tri glave. Avtorica primerja te glave s sličnimi kosi iz Koroške in ugotavlja, da je keltski običaj, posode za vodo okraševati z različnimi glavami, ki imajo tudi apotropeičen značaj. Ena od treh glav je mladeničeva brez brade, druga je starejšega moškega z brado, a tretja pripada ženski. Mogoče, da gre za keltsko trojno božanstvo, kakor jih imamo v antiki, posebno v Galiji in Severni Italiji dovolj. Ti mnogoglavi liki predstavljajo boga, ki vlada nad podzemljem, nad rodovitnostjo, nad živimi in mrtvimi ljudmi. Troglava božanstva gledajo časovno v tri smeri, v sedanost, prihodnost in preteklost. Mladeniška, moška in ženska glava pa pomenijo, da vlada božanstvo nad vsem svetom. Tri- ali štiriglava božanstva se utegnejo nanašati tudi na štiri lune spremembe.

Avtorica zastopa mišljenje, da glave pripadajo Keltom prvega ali drugega stoletja pred Kr. ali pa Koroščem dvanajstega ali trinajstega stoletja po Kr. Sicer omenja slovanski spomenik iz Husiatyna v Galiciji in prinaša celo njegovo sliko ter bi ga utegnili primerjati z našim triglavim spomenikom. Po mišljenju pisateljice spomenik ni slovanske provenience. Navaja razne kamenite predzgodovinske spomenike, menhire, dolmene itd. Dalje govori o odnosu ljudi do teh spomenikov, n. pr. da so imeli nekateri menhiri vdolbine, da so lahko vanje vtaknili bolne ude zaradi ozdravljenja. Takih spomenikov je še dandanes dovolj na Koroškem. V tako skupino zdravilno učinkujočih spomenikov sodi seveda tudi naša votla posoda. Pisateljica misli, da je surovo izklesan spomenik ostanek kasne megalitske kulture, druge izklesane oblike so pa keltske. Ti in še drugi momenti govore za to, da je kamnita posoda s tremi glavami, ki stoji na vrhu Magdalenske gore, keltskega izvora. Točnejše bo pa ta problem pojasnilo bodoče izkopavanje v neposredni bližini tega spomenika.

K. Pink nam v svojem članku »Falschmünzermodele einer norischen Kleinsilbermünze vom Magdalensberg« razloži, kako so falzifikatorji uporabili pri pomankanju materiala za modele za to celo črepinje, ki so jih našli na Magdalenski gori. Denar je podoben originalnim keltskim denarjem iz Gurine in je pripadal plemenu Tektosagov. Verjetno je nastal okrog leta 70 pred Kr. Po ohranjenosti in zunanosti ta model ni bil nikdar v praktični uporabi.

H. Vettters, »Die Personennamen vom Magdalensberg«. H. Vettters sodeluje pri Eggerjevem izkopavanju na Magdalenski gori. V omenjeni razpravi, ki jo je posvetil svojemu učitelju, obravnava lastna imena, ki so jih že prej našli na spomenikih na Magdalenski gori, kakor tudi tista, ki izvirajo iz zadnjih Eggerjevih raziskovanj od leta 1948 naprej. Ravno iz bogatega imenskega zaklada, in sicer iz razmerja keltskih imen do rimskih, so ugotovili, da je bilo mesto na Magdalenski gori kratkega trajanja. Mesto je pričelo že s cesarjem Klavdijem prpadati. Napiso so nagrobni in so večinoma iz grobišča, ki je pripadalo tej naselbini. Pisatelj nam podaja napise po številkah, kakor so v CIL III, nato jih razloži vsebinsko in glede na ime. Na koncu pa še podaja alfabetski seznam vseh imen.

Pričenja s posvetilnim napisom, ki ga je nosila poznana statua mladeniča z Magdalenske gore. Imena našteva najprej v rimsko-latinskem redu (tri imena), nato pa še v domačem (očetovo ime ali pa samo eno ime). Iz teh imen je lahko ugotoviti hitro romanizacijo teh krajev. To so pa posebno pospeševale mešane ženitve.

L. Eckhart, »Zu einem Pilasterkapitell-Typus vom Magdalensberg«. Pisatelj nam v tem članku opisuje vrsto pilastrskih kapitelov, ki so jih našli na Magdalenski gori. Izklesani so iz domačega kamna. Pilastri s temi kapiteli so stali nedvomno pred reprezentančno hišo in pred svetiščem. Iz višine pilastrovih kapitelov, ki so jih našli na Magdalenski gori, sklepa pisatelj, da je bila višina celega pilastra osemkrat večja, to je 80–90 cm. Izvrstno delo in posameznosti dokazujejo mojstra-umetnika, nikakor pa ne kakšnega rokodelca. Površina takega pilastra ima tri vrste obdelave: kapiteli in arhitravovi robovi so skrbno izglajeni, steblo in arhitrav so še nekoliko bolj surovo izdelani, medtem ko je pa reliefovo ozadje popolnoma zanemarjeno. Pilastrov friz je stal verjetno nad portalom reprezentacijske palače ali pa svetišča, slično kakor so videti množštevne pilastrove arhitekture. Kapitel sodi v skupino sofa, kapitelov, ki jih nekateri prištevajo med jonske, drugi pa med korintske kapitele. Iz arheoloških in zgodovinskih razlogov, ki jih pisatelj navaja, je prišel do rezultata, da je ta kapitel iz časa pred letom 5 pred Kr.

G. Khevenhüller »Aus der Werkstatt des Archaeologen auf dem Magdalensberg.« Neumorni fotograf na Magdalenski gori govori o važnih nalogah fotografiranja pri arheološkem delu. Vsega je bilo narejenih od pričetka fotografiranja 1500 posnetkov, ki zelo dobro dokumentirajo delo, to je izkopavanje in konserviranje na Magdalenski gori. Avtor opisuje kakšne aparate in ob kakih posebnih priložnostih jih uporablja. Na Magdalenski gori so zelo veliko fotografirali v naravnih barvah in z infrardečim materialom. Z zadnjim postopkom so leta 1950 mogli ugotoviti stenske napise, ki so jih prej s prostim očesom komaj opazili. Tudi z letal so fotografirali in so tako dobili smernice za morebitno novo delo.

E. Hamböck, »Ein Beitrag zur Baugeschichte der Kirche auf dem Magdalensberg.« Cerkev na Magdalenski gori je omenjena prvič leta 1262. Kakšna je bila ta prva cerkvica, ne zvemo iz starih virov prav nič. Zelo verjetno je, da je bila zidana iz kamna lomljenca, ki ga je bilo dovolj v bližnjih razvalinah. Zaradi velikih dohodkov, ki jih je imela cerkev, so jo lahko povečali, kar dokazujejo tudi razni urbarji v dunajskem državnem arhivu. Verjetno je, da so začeli s prvimi deli že leta 1461. Delo je trajalo do leta 1464. Dalja navaja pisatelj izpopolnjevanje in večanje te cerkve. Tako n. pr. so bili kor in oboki gotovi leta 1502. Tega leta je bil postavljen prekrasen oltar. Kasneje so le še malo spreminjali na stavbi. Pisatelj je prišel do teh zaključkov na osnovi pisanih virov, primerjanja klesarskih znakov in s študijem celotnega načrta.

G. Mossler, »Neues zum vorgeschichtlichen Pfahlbau im Keutschacher See.« Za raziskovanje jezera pri Plasišah je pritegnila pisateljica veliko število priznanih strokovnjakov. Postavila si je veliko nalogo. Naj omenim samo nekatere probleme: obseg kolišča in njegova natančnejša lokalizacija v jezeru, študiranje najdb, predvsem človekovega orodja in lesenih kolov, fotografiranje pod vodo itd. Pisateljici je res uspelo kontahirati odtok s koliščem. Verjetno je, da sodi vse v čas 2500—2000 pred Kr. Ugotovljena keramika sodi večinoma v kasni koroški neolit. Nekateri kosi so pa tudi starejši. Fotografski in filmski posnetki pod vodo so uspeli. Kolišča na jezerih, rečnih obalah in močvirjih so pogosta. Zelo redka pa so kolišča na otokih, sredi jezera, kakor je bil tukaj primer. Delo tolmači 12 slik.

P. Leber, »Ein römisches Zeugnis für den Kärntner Eisenbergbau.« V grajski žitnici nekdanjega Khevenhüllerjevega posestva v Tiffenu so našli večji marmornati fragment z napisom, ki govori o nekem kurirju upravitelja noriškega železa. Ta je postavil nagrobnik sebi, svojemu prijatelju, svoji ženi in svojemu 18 let staremu sinu. Spomenik je izdelal precej nepismen klesar, kar sledi iz mnogih napak v tekstu.

Pisatelj govori dalje o ureditvi rimskih rudnikov in ugotovi med drugim, da je bil Tiffen sedež kurirja upravitelja rudnika in da je tamkaj stanoval tudi glavni zakupnik teh železovih rudnikov.

W. Schuster, »Neue römische Funde auf dem Möseldorf bei Hüttenberg 1950.« Pisatelj najprej opisuje poskusne sonde, ki jih je naredil pri Möseldorfu. Nato je natančno preiskal posamezne dele gradbišča. Pri tem delu je našel precej železove žindre, rimske keramike, ostanke tubulov itd. Pri opisu keramike je ugotovil, da je bilo $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ domače temnosive keramike, a $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ importiranih rdečih posod. Tudi nekaj strešne opeke, ki so jo porabljali domačini za pokrivanje streh, so našli. Vendar so rabili opeko za streho v manjši meri, kot pa lažje in cenejše domače škodlje. Železnih predmetov je bilo zelo malo.

Iz gradbene zgodovine je ugotovil, da je bila v bližini najstarejšega zidu topilnica in kovačnica za železo, ki jo bo še potrebno najti in preiskati. Lepo sezidan zid in skrbno položeni tubuli dokazujejo, da gre tukaj za bogatejše gospodarje. Na temelju lepo izdelanega zidovja in številne keramike pride pisatelj do rezultata, da so tukaj stale stavbe v času okrog Kristusovega rojstva. K najstarejši stavbi je bila dograjena še druga. Vsega konstatira pisatelj štiri gradbene periode. Zadnji dve hiši sta bili leseni, toda zelo solidno zgrajeni. Obsegajo pa čas od prvega do šestega ali sedmega stoletja po Kr. Mnogoštevilni sloji žgalnine nam dokazujejo, da so bile vse zgradbe uničene z ognjem.

Pisatelj ugotovi pomembnost položaja te zgradbe glede na rimske ceste, rudnike in veliko število antičnih zgradb v okolici. Iz načrta (slika 2) se vidi, da leži Möseldorf ob potoku Goričica, kar nam že samo dokazuje, da smo v bližini

antičnega naselja. Razpravo pojasnjuje veliko število risb, skic, profilov itd. Ime Görtschnitz izvajajo (glej stran 187) iz Krke, kar pa ne bo veljalo.

H. Koban, »Die alten Strassen auf der Südseite des Plöckenpasses.« O rimski cesti čez prelaz Plöcken je pisatelj pisal že v Carinthia I. leta 1948. Takrat je natančneje obdelal samo rimsko cesto na avstrijski strani tega prelaza. Posebno ga je zanimal problem, zakaj je vodila druga veja te prometne žile 30 m višje nad prelazom in je potem strmo prešla v prelaz. Ta cesta je vodila tako visoko, da se je izognila snegu, ki je dolgo časa oviral promet po nižji cesti. Pisatelj obravnava cesto čez Plöcken glede na tukaj najdene napise, odkrite spurille, robnike itd. Njegovo razpravo izvrstno pojasnjuje geografska skica, kjer so označene tudi posamezne najdbe z napisi, ki jih pa ni več našel.

W. Görlich, »Der antike Strassenzug Aquileia—Virunum—Lauriacum und die Brücke in Villach.« Pri zadnjih restavracijskih delih sta bila ob Dravi (Ledererstrasse 23) izkopana fragmenta dveh žrtvenikov, ki sta verjetno stala v nekem svetišču ob tej reki. Iz tega sklepa pisatelj, da je vodil v bližini tega mesta most čez Dravo. Ta most braneča rimska utrdba, poznani Santicum, je pa grič, na katerem stoji danes cerkev sv. Jakoba.

M. Abramić, »Die asiatische Aphrodite aus Virunum.« V umetnostno-zgodovinskem muzeju na Dunaju je našel pisatelj leta 1952 že večkrat publicirani torso Afrodite, ki je verjetno stala v termah mesta Virunuma. Boginji manjkata obe roki. V eni je nosila granatno jabolko, v drugi pa vejico. Obležena je bila v hiton z rokavi, čez tega je imela kazulo, a ogrnjena je bila od glave navzdol z velikim plaščem. Kazula je bila spredaj razdeljena v tri polja. V zgornjem so bile tri Gracije, v sredini sonce in luna, v spodnjem pa jaše Nereida na morski pošasti. Pisatelj meni, da je to neko žensko naravno božanstvo, ki ga pa še ni mogoče točneje ugotoviti. Iz inventarja in po debelozrnatem marmoru sodeč je izšlo delo iz virunumske delavnice.

H. Dolenz, »Zur Verehrung des Juppiter Dolichenus in Kärnten.« Dolenz obravnava na Koroškem izkopane spomenike, ki so posvečeni Jupitru Dolihenskemu. Ti spomeniki so tudi objavljeni v treh važnih publikacijah. A. H. Can, Juppiter Dolichenus, Sammlung der Inschriften und Bildwerke mit einer Einleitung. Leiden 1943. Halil Demircioglu, Der Gott auf dem Stiere, Geschichte eines religiösen Bildtypus, Neue Deutsche Forschungen. Abt. Alte Geschichte Berlin 1939. Pierre Merlat, Repertoire des inscriptions et monuments figures du culte de Juppiter Dolichenus, Paris e Rennes 1951. V omenjenih delih pa Dolichenovi spomeniki še niso revidirani. Pisatelj jih v tej razpravi pregleduje in prinaša še nekaj novih, n. pr. iz Feldkirchna (štev. 9). Na temelju napisov in skulptur ugotavlja pisatelj, da so bila središča Dolichenovega kulta na Koroškem kraji Virunum, Feldkirchen in na Lamprechtokglu.

E. Diez, »Perseus und Andromeda.« V zahodni steni cerkve v Blatnem gradu (Moosburg) je v zid pri stopnicah 86 cm visok relief. Deloma zakrivajo njegovo desno stran stopnice. Ohranjeno je samo desno stransko polje, ki je izpolnjeno s stiliziranim akantovim ornamentom. Srednje polje je zgoraj obrobjeno z noriško-panonsko voluto, ostali okvir je močno profiliran. Glavni okvir izpolnjujeta dve osebi. Na levi strani stoji Perzej, ki nosi kratko hlamido okrog ramen. Naslonjen je na srednje visok steber in gleda na nasproti stoječo Andromedo. Ta ima gornji nadlahtnici pričvrščeni na skalnato pečino, tako da ne more zadržati obleke, ki ji pokriva le noge. Gornji del telesa je gol. Pisateljica navaja spomenike, kjer je obdelan sličen motiv, in ugotovi, da pripada relief okrasu nekega groba. Datira ga v drugo stoletje. Gotovo je bila plošča del skrinje za pepel pokojnikov, kakor jih imamo mnogo v Šempetru v Savinjski dolini. Tudi kronološko sodi v isto razdobje kakor šempeterski spomeniki. Kompozicija in umetniška izdelava kažeta na iste predložke, po katerih so delali vsi mojstri Norika in Panonije. Delo je domačega izvora, kar dokazuje tudi domači marmor.

W. Modrijan, »Leda-Darstellungen im Latobikergebiet.« Pisatelj zastopa mišljenje, da je stanovalo na obeh straneh Golice ilirsko-keltsko pleme Latobikov, ki ga tudi mi poznamo. Modrijan misli, da so stanovali v Labotski dolini in na Štajerskem južno od Mure in Murice do gradiščanske meje. Torej je spadalo tudi ozemlje okrog Flaviae Solvae (Lipnica) v njihovo območje. Na tem področju so našli več reliefov, katerih objekt je Ledin mitos.

Upodabljanje tega mitosa deli avtor v dve skupini. V prvo vrsto sodijo reliefi, ki imajo v glavnem sakralni značaj, t.j. labod se je zatekel k Ledi v zavetje. V drugi skupini pa je poudarjen seksualni moment. Pisatelj navaja mnogo primerov ene in druge skupine in končno ugotovi, da sodijo reliefi z ozemlja Latobikov k drugi skupini.

E. Kranzmayer, »Doppelnamen im Kärntner Flusssystem.« V tej razpravi raziskuje pisatelj dvojna imena rek. Rečna imena so dragocen prispevek k zgodovinskim in zgodnje-zgodovinskim študijam. Rečna imena so pa tudi dokaz močnejše ali slabše lokalne tradicije. To dokazuje dejstvo, da je v Vorarlbergu večina rečnih imen iz časa pred preseljevanjem narodov, na Tirolskem je še $\frac{2}{5}$ takih, na Koroškem $\frac{3}{5}$, na Štajerskem pa samo $\frac{1}{5}$. Na skrajnem vzhodu in na Gradiščanskem je samo ena četrtnina predslovanskega izvora. Iz tega se vidi, kako strašno so delovali navalni vzhodnih narodov na bližnje dežele. V Spodnji in Srednji Koroški so bili ostanki prejšnjih ilirov in Keltoev še pred naselitvijo Bavarcev popolnoma slovenizirani. Vendar se ne morem strinjati, da je Gorčica nastala iz Gurk ali Curca. Na osnovi ohranjenih dvojnih imen rek in krajev ugotovi pisatelj, da je bila slovenizacija vse Koroške gotova že v osmem stoletju. Zakaj je slovenizacija že konec osmega stoletja bila končana v vsej Koroški, ki je bila vendar pod bavarsko oblastjo, pisatelj ne more razložiti.

Iz terenskih najdb in krajevnih imen je lahko ugotoviti za nekatere večje centralne ravnine in doline Spodnje in Srednje Koroške avarske naselbine. V bližini takih krajev ni najti slovskih, še manj pa ilirskih ali keltskih ostankov. Iz tega sledi, da Avari niso nikjer pustili obstajati drugi narodni element. Izvrsno kazalo imen izpopolnjuje na koncu vso razpravo.

F. Juraschek, »Zur Frage Baiern und Kärnten im siebenten Jahrhundert.« Pisatelj podčrtava važnost terenskih najdb, vendar opozarja na previdnost pri njihovem datiranju. Razne hipoteze smemo razvijati vedno v okvirju zgodovinskih dejstev. Zato je potrebno dobro poznavanje zgodovine. Kot zgled navaja Samove borbe s frankovskim kraljem Dagobertom. Novejši raziskovalci mislijo, da so bili Bavarci zavezniki Samovi. Kaj pravijo k temu starine sedmega stoletja iz Bavarske in Koroške, bodo pa pokazala bodoča raziskovanja.

K. Ginhart, »Karolinische und frühromanische Werkstücke in Kärnten.« Avtor govori o trotračni pletenosti ornamentiki, ugotovi njeno razširjenost in jo označi kot značilno za frankovsko državno umetnost poljudne vrste. Te ornamentike ne smemo smatrati za longobardsko že zato ne, ker ne vsebuje živalskega motiva, ki je značilen za germansko umetnost. Trotračna pletenasta ornamentika je ostala še dolgo po smrti Karla Velikega v uporabi.

Tudi v Hrvatski se pojavi ta ornament za vladé Karla Velikega, ko si je ta leta 803 podvrigel Hrvate. Središče te karolinške državne umetnosti je pa bilo še vedno v Rimu. Pletenasti ornament sega časovno še daleč v dobo romanskega sloga. Tudi na Koroškem je zelo pogost pojav. Vendar je lahko točno ločiti karolinški pletenasti ornament od romanskega. Avtor našteva nekatere primere tega ornamenta s slikami.

V osojsko samostansko cerkev so prenesli iz kripte 4 gotske stebre, ki stoje sedaj v kasno gotski kapeli. S primerjavo z drugim podobnim materialom pride pisatelj do prepričanja, da je podloga teh stebrov iz zadnje tretjine desetega ali prve tretjine enajstega stoletja. Dva mnogokotna stebra sta iz zadnje četrtnine desetega ali prve tretjine enajstega stoletja. Za kapitele (tri) pa misli pisatelj, da so zelo slični tistim, ki jih tudi sicer datirajo v kasno deseto ali v zgodnje enajsto stoletje. Večina obravnavanih stebrov je iz časa, ko sta bavarski plemenitaš Ozi in njegova žena Glismond zgradila samostan in osojsko cerkev.

Leta 1689 je samostan v Osojah sicer slavil svojo tisočletnico, vendar je malo verjetno, da bi to ustrezalo resnici. V času 1946—48 odkopana apsida je verjetno iz karolinškega časa (osmo ali deveto stoletje). Kasneje je bila zgrajena kripta, h kateri spadajo že obravnavani stebri. V dodatku omenja pisatelj še nekatere zgradbe s pletenastim ornamentom (Millstadt).

R. Wurzer, »Ein System der Klostergründungen des 10. und 11. Jahrhunderts in Kärnten.« Pisatelj ugotavlja, da so bili benediktinski samostani ustanovljeni ob nekdanjih rimskih cestah v neposredni bližini prvotnih župnij. Pravilo je bilo, da so bili oddaljeni drug od drugega po 16—175 km. Tako je postala slovenska Koroška preprežena s takimi samostani.

H. Menhardt, »Die Bilder der Millstädter Genesis und ihre Verwandten.« Genezis iz Millstädtta je danes v posesti Zgodovinskega društva v Celovcu. Verjetno pa je, da je bila že davno last samostana v Millstädttu. Avtor navaja mnoga dela, ki obravnavajo ta rokopis ali pa so reproducirala njegove rdeče, modre ali rjave perorisbe. Vseh slik je v millstätskem rokopisu 87, če pa prištejemo k temu še eno na 29. listu razpeto, bi jih pa bilo 89. Zelo bi bilo potrebno, da izide čim prej barvana izdaja tega dela. Pisatelj obravnava razliko med posameznimi slikami in napisi pri različnih publikacijah. Med drugim omenja, da ima srednjebizantiski grški Oktateuh iz Smyrne, ki ga je izdal leta 1909 D. C. Hesselning, Miniatures de l'Octateuque grec de Smyrne v Leyden v Genezisu delu 152 slik. V vsej razpravi je pisatelju uspelo dokazati odvisnost millstätskih slik od prvotnih bizantinskih. Za bizantisko predlogo in sicer za rokopis, ne za mozaik ali kako drugo sliko millstätski Genezi govori tudi dejstvo, da je rokopis okrašen z inicialkami bizantinskega sloga. Poleg tega govore za bizantinski slog slike taborišč, cistern, zaves, oblek s posebnimi gubami, blagoslavljanje itd. Naševa tudi razne raziskovalce bizantinskih oktoteuhovih manuskriptov.

Pisatelj primerja slike millstätskega rokopisa s slikami drugih rokopisov in prinaša kot dopolnilo k tekstu 12 slik. Velika sličnost millstätskega rokopisa z Oktoteuhi v omenjenih stvareh in v neštetih malenkostih potrjujejo odvisnost tega rokopisa od oktoteuha. Nato naševa avtor še mnoge podobnosti med enim in drugim. Kljub temu pa je pisatelj ugotovil samostojnost nemškega risarja posebno pri risbah, kjer je prilagodil orientalske razmere nemškim. Tako n. pr. je narisal v millstätskem rokopisu namesto kamele konja, namesto turbana krono itd. Ta rokopis pa ni nastal v Millstädttu, ker v dvanajstem stoletju tam ni bilo oseb, ki bi bile sposobne ustvariti nekaj tako velikega. V tem pogledu pridejo v poštev le tri mesta in sicer Benetke, Salzburg in Regensburg.

Rokopis je nastal v delavnici nekega mojstra (ne samostana) v Regensburgu, kar dokazujejo neke frankovske posebnosti in potovanje Henrika-Leva v Palestino. Rokopis je Henrik-Lev prinesel iz Orienta, a v Regensburgu se je s cesarjem Friderikom dalj časa zadrževal. Regensburg je bil pravo nemško literarno središče, ki je nastalo v drugi četrtini dvanajstega stoletja. V Regensburgu je nastala tudi ilustrirana Rolandova pesem za časa Henrika-Leva. Originalne risbe millstätskega rokopisa in slike Rolandove pesmi so nastale istočasno, obe deli imata čiste perorisbe, ki so vrinjene v tekst itd.

Rokopis dunajske Geneze je zelo podoben regensburškemu. Razlikujeta se le v malo stvareh med seboj. Oba sta nastala iz nekega bizantinskega rokopisa Oktoteuha. Dunajski rokopis je nastal po mišljenju mnogih učenjakov nekje na Koroškem. Pisatelj pa navaja še tudi neke druge razloge, da je bil rokopis nabavljen za Dunaj v Regensburgu. Dobre risbe v dunajskem rokopisu pa govore za to, da je celo nastal v Regensburgu. Slabe bi pa izvirale iz nekega gornjebavarskega mesta. Slike obeh rokopisov, tako millstätskega, kakor tudi staronemškega dunajskega govore po avtorjevem mišljenju nedvomno za to, da sta nastala oba rokopisa v Regensburgu.

G. Graber, »Holzkalender in Kärnten.« V vsej prejšnji avstro-ogrski monarhiji je bilo ohranjenih samo osem lesenih koledarjev na palicah. Dva od teh sta v deželnem muzeju v Celovcu. Palica je osmerokotna, z držajem, tako da ima obliko meča. Isto obliko imajo mnogi nordijski koledarji-palice. Eden od koroških koledarjev je celo datiran z letom 1685. Drugi koroški kos je pa še starejši. Na tem koledarju je zelo duhovito označeno v prvi vrsti to, kar zanima kmeta, to je vreme in delo na polju. Za cerkvene praznike je pa prevzel karakteristične znake svetnikov; n. pr. pušice za sv. Boštjana, za sv. Petra ključce, za sv. Pavla meč itd. Za Marijo po polmeseč s še kakim znakom.

R. Milesi, »Mantegna und die Reliefs der Braut-truhen Paola Gonzagas.« Ko se je poročila Paola Gonzaga leta 1472 z grofom Leonhardom goriškim, je bilo v njeni bali več krasnih skrinj, ki so bile bogato ornamentirane z reliefi. Pisatelj našteje literaturo o teh reliefih, ki so danes v celovškem deželnem muzeju. Predstavljajo pa ti reliefi modro razsodbo cesarja Trajana in so bili močno pozlačeni. Avtor omenja reliefe raznih mojstrov, katerih vplive je ugotovil na celovških reliefih. Reliefi stojijo vsekakor pod vplivom Mantegninih del, lastnoročno pa ta mojster ni delal na njih. Razpravo pojasnjujejo mnoge celostranske risbe.

H. Braunmüller, »Christof Khevenhüller, ein Kärntner Diplomat des 16. Jahrhunderts.« Avtor omenja najprej delo Bernarda Czervinka, ki je napisal leta 1867 zgodovino Khevenhüllerjev in obravnava seveda tudi Kristofa Khevenhüllerja. Izčrpal je mnogo sodobnih rodbinskih kronik in potopis drugega Kristofovega sina Jerneja. Braunmüller je porabil poleg omenjenih virov v prvi vrsti 458 strani obsegajočo zgodovino Kristofa Khevenhüllerja, sestavljeno iz njegovih lastnih spisov.

Življenjepis Kristofa K. je še zato zanimivejši, ker je K. prišel kmalu v neposredno službo avstrijskega nadvojvode Ferdinanda I. in je tudi zelo mnogo sodeloval pri raznih diplomatičnih akcijah takrat najmočnejšega vladarja Karla V. V pričetku svojega hitrega vzpona je K. leta 1529 pomagal pri obrambi Dunaja. Koroška vrata, ki so jih Turki posebno napadali, so branile čete vzhodnoalpskih dežel, med katerimi je bil tudi Kristof K. Ivan Kacijanar iz Kranjske je pa vodil obrambo teh vrat. K. je finančno organiziral nesrečno Kacijanarjevo podjetje, ki se je končalo s porazom kristijanov pri Osijeku leta 1537, kjer je izgubilo 24 koroških plemičev tudi svoje življenje. Njegov položaj je pa ostal na dvoru kljub tej nesreči neomajen. Povečal si je celo svoje premoženje, ker je nakupil nekaj gradov, med njimi tudi Ostrovico itd. Zelo velik vpliv je imel tudi na cesarja Karla V., saj je ta prebival nekaj časa celo v njegovi hiši v Beljaku. Malo pred svojo smrtjo se je odpovedal svoji službi na dvoru kot kraljevi komornik. Umrli je leta 1557.

K. E. Newole, »Die Officin Kleinmayer in Klagenfurt bis zur Gründung der Zeitschrift ‚Carinthia‘.« V uvodu podaja pisatelj kratko zgodovino tiskarske rodbine Kleinmayerjev, ki so bili po rodu iz Bavarske. Avtor razpravlja v posameznih poglavjih o podrobnostih vodilnih članov te rodbine.

V prvem poglavju ugotovi avtor, da je bilo tiskarsko podjetje v Celovcu dovoljeno M. Kleinmayerju 20. decembra 1686. Ko poroča o razvoju tega podjetja, razvija pisatelj zelo značilne kulturne slike tistega časa, ki niso samo okvir Kleinmayerjevega podjetja, ampak nam zelo natančno razložijo napredek ali nazadovanje podjetja, njegove težave itd. Med posameznimi člani te rodbine si je pridobil zelo veliko zaslug za napredek podjetja in tiskarstva v Ljubljani Ignac Kleinmayer, ki je ustanovil tamkaj leta 1782 drugo tiskarno. Izdajal je tudi uradni list za Koroško in Kranjsko. Ščasoma je dobil tiskanje vseh uradnih razglasov itd. v Ljubljani. Kasneje je bilo njegovo podjetje soudeleženo pri izdajanju zakonov za vso državo. Kot član framasonске lože je zelo podpiral napredne podvige, ki so stremeli za tem, da dvignejo raven občne izobrazbe na Koroškem in Kranjskem. Leta 1787 je bil celo povzdignjen v plemiški stan. Nadaljeval je z izdajanjem šolskih knjig za osnovne šole. Tudi razni besednjaki so izšli iz njegove tiskarne. Tako je n. pr. napisal Gutschmann, »Anleitung über die windische und krainerische Rechtschreibung«, a leta 1777 prvič »Windische Sprachlehre«, ki je doživela do leta 1829 šest izdaj. »Deutsch-windisches Wörterbuch« iz leta 1789 pa je obsegal 572 tiskanih strani kvart-formata. Ta besednjak je bil največji med vsemi, kar jih je do tedaj izšlo.

Kleinmayer ni razpečaval svojih knjig samo po Koroškem, ampak tudi po Kranjskem in Štajerskem. Temu je šla zelo v prid tedanja diecezanska razdelitev. Lavantinska škofija, katere sedež je bil v Sent Andražu v Labotski dolini, je obsegala v cerkvenem pogledu tudi vso južno Štajersko. Za te kraje so tiskali slovenske knjige verske vsebine v Celovcu. Tako v Celovcu, kakor tudi v Ljubljani so izhajale v Kleinmayerjevi tiskarni razne vladne odredbe, koledarji itd.

Z vlado cesarja Jožefa II. je doseglo Kleinmayerjevo podjetje svojo kulminacijo. Tiskalo je knjige za svetovni književni trg z oznako »Leipzig und Wien«. Po smrti tega vladarja je pričela ostreje nastopati že obstoječa cenzura, ki je tudi Kleinmayerja ovirala pri njegovem napredku. Ignac Kleinmayer je dvignil svoje podjetje do zavidljive višine. Po njegovi smrti leta 1802 je vodila njegovo podjetje druga žena, rojena Ljubljanka, ki je poplačala vse dolgove. To je šlo precej težko, ker je bila Ljubljana takrat središče francoske Ilirije in tako ločena od avstrijskega Celovca. Po prenehanju francoske oblasti v Ljubljani je Tekla prepustila ljubljansko podjetje svojemu sinu Ignacu. Celovško podjetje je izdajalo še naprej slovenske knjige. Tako je n. pr. izdal Urban Jamnik poleg drugih slovenskih del tudi »Kleine Sammlung solcher altslawischer Wörter welche heute im heutigen, windischen Dialekte noch kräftig fortleben«.

V Celovcu je izšla pri Ignacu Kleinmayerju »Klagenfurter Zeitung« leta 1770, in sicer najprej pod naslovom »Wöchentliches Intelligenzblatt«. Ta je kmalu prenehal, ali ga je začel na novo izdajati, čeprav mu je delala cenzura velike težave. Leta 1782 je pričel tudi v Ljubljani izdajati sličen časopis, ki je bil zarodek kasnejše »Laibacher Zeitung«. Vsekakor ima I. Kleinmayer zaslugo, da je pričel izdajati prvi časopis na Koroškem in na Kranjskem.

V Celovcu je pričela izhajati leta 1811 »Carinthia« kot priloga »Klagenfurter Zeitung«. Do leta 1854 je prinašala literarno vsebino in članke, ki so se pečali z gospodarskimi, kulturnimi in drugimi stvarmi. Pod zaščito nadvojvode Ivana se je »Carinthia« mirno razvijala, dokler ni postala glasilo Koroškega zgodovinskega društva. »Carinthia« je tretji najstarejši nemški časopis, ki se še danes tiska pri Kleinmayerju v Celovcu. Mnogoštevilne reprodukcije naslovnih strani raznih knjig in časopisov in razni portreti zgovorno dokumentirajo to obširno skrbno sestavljeno in posebno za nas zanimivo razpravo.

B. Grimschitz, »Ein unbekanntes Bildnis von Franz Gasser.« Franz Gasser je učenec Kuppelwieserjev na dunajski Slikarski akademiji. Leta 1837 je natisnil portret neznanega moškega. Ta slika nosi pečat zgodnje romantične hladnosti, ki jo izraža zelo močno sam portret in še posebej trdost slikarske tehnike.

H. Allmayer, »Von Virunum zum Magdalensberg.« Pisatelj pripoveduje o prvih svojih osebnih vtisih, ki jih je dobil pri svojih srečanjih s prof. R. Eggerjem. Prvič mu je prof. Egger razlagal novo odkrito rimsko gledališče v Virunumu, ki ga je odkopaval leta 1926. Profesor je s svojim živim pripovedovanjem in razlaganjem pričaral poslušalcem predstavo v tem gledališču. Še z večjim razumevanjem so poslušali njegova odkritja iz časa preseljevanja narodov, ko jih je vodil po Lurnskem (Teurnija) in Gosposvetskem polju. Avtor se pa še posebno spominja tistega dne, ko je obiskal prof. Eggerja sredi njegovega dela na Duelu, kjer je s prof. Bersujem v času več mesecev razlagal zbranim domačim in podonavskim arheologom kulturno, gospodarsko in vojaško stanje krajev, kjer se je ravno vršilo izkopavanje. Plod zadnjega Eggerjevega dela so pa odkritja na Magdalenski gori, kjer mu je uspelo z denarno pomočjo koroške vlade in muzejskega društva rekonstruirati cele zgradbe tedanje kulturne stopnje v Norikumu. Prof. Egger je dal vse svoje telesne in duševne moči na razpolago svoji domovini in ji je daroval zadnji in najlepši sad svojega dela in študija: »Magdalensko goro«.

Josip Klemenc